

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра ПСИХОЛОГІЇ

На правах рукопису

КРИВЕНЧЕНКО НАТАЛІЯ ВАСИЛІВНА

**МОТИВАЦІЯ ДОСЯГНЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Спеціальність 053 Психологія
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма Психологія
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник:
**Чердніченко Олексій
Миколайович,**
кандидат економічних наук

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 6 від 01.02.2022

Завідувач кафедри

Людмила ПРІСНЯКОВА

(підпис)

(І'мя, ПРИЗВИЩЕ)

Дніпро, 2022

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра	психології
Освітній ступінь	магістр
Спеціальність	053 психологія
Освітня програма	психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
психології

Людмила ПРІСНЯКОВА

(підпис)

10.02.2022

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Кривенченко Наталія Василівна

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

1. Тема роботи «Мотивація досягнення у здобувачів освіти молодшого шкільного віку»

2. Науковий керівник Чередніченко Олексій Миколайович, кандидат економічних наук, доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи на кафедру 14.02.2022р.

4. Мета кваліфікаційної роботи дослідити ситуацію успіху як умову активізації мотивації досягнення у молодших школярів.

5. Завдання випускної кваліфікаційної роботи

1. проаналізувати вплив використання ситуації успіху на розвиток мотивації досягнення молодшого школяра

2. виявити зміни в мотивації учнів стосовно критерію «прагнення до успіху» - «прагнення до невдачі» внаслідок використання ситуації успіху

3. проаналізувати зміни в судженнях учнів стосовно пояснень причин своїх невдач

4. виявити різницю в розвитку мотивації досягнення у дівчаток та хлопців.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вступ	Жовтень 2021р.	Виконано
2	I Розділ	Листопад 2021р.	Виконано
3	II Розділ	Грудень 2021р.	Виконано
4	III Розділ	Січень 2022р.	Виконано
5	Робота в цілому	Лютий 2022р.	Виконано

Науковий керівник _____

Здобувач вищої освіти _____

(підпис)
(підпис)

Олексій ЧЕРЕДНІЧЕНКО

Наталія КРИВЕНЧЕНКО

Дата видавання завдання 29.09.2021р.

АНОТАЦІЯ

Кривенченко Н. В. Мотивація досягнення у здобувачів освіти молодшого шкільного віку / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 053 «Психологія» (освітньо-професійна програма «Психологія»). ВНПЗ ДГУ, Дніпро, 2022.

Зміст анотації

Проблема успіху в навчанні за останні роки визначилась як одна з - неважливіших у психолога - педагогічній науці та практиці. Викликано це ТІГМ. що людський чинник розглядається найголовнішим резервом соціального розвитку, впливу на особистість. Звідси й нове завдання освіти - створити методично забезпечену систему саморозвитку особистості, що допоможе дитині самостійно вирішувати життєві проблеми, долати труднощі з навчання, спілкування, берегти здоров'я, цікаво і корисно проводити дозвілля, само реалізуватися. У зв'язку з цим сучасна школа потребує докорінного переосмислення парадигми навчання і виховання, опанування прогресивними технологіями становлення особистості учня як самостійного проектувальника власного життя, створення умов для самореалізації його сутнісних сил у різних видах творчої діяльності і, насамперед, в навчальній , діяльності.

Ключові слова: МОЛОДШІ ШКОЛЯРИ, СИТУАЦІЯ УСПІХУ, МОТИВАЦІЯ ДОСЯГНЕНЬ.

Список публікацій здобувана :

1. КРИВЕНЧЕНКО Н.В. Вплив ситуації успіху на мотивацію досягнень у молодшому шкільному віці. Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали II Всеукр. наук.- практ. конф. - Дніпро, 2021,127с. Дніпро: ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»
2. КРИВЕНЧЕНКО Н.В. Психологічні особливості формування самооцінки підлітків. Актуальність проблеми психологічної науки у XXI столітті.: зб. наук, пр., Вип.2.-Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ 2021, 20с.

РЕФЕРАТ

Випускна кваліфікаційна робота магістра: 97 сторінок, 10 таблиць, 6 діаграм, 1 графік, 100 джерел.

Мета роботи - дослідити ситуацію успіху як умову активізації мотивації досягнення у молодших школярів.

Завдання дослідження:

1. проаналізувати вплив використання ситуації успіху на розвиток мотивації досягнення молодшого школяра
2. виявити зміни в мотивації учнів стосовно критерію «прагнення до успіху»- «прагнення до невдачі» внаслідок використання ситуації успіху
3. проаналізувати зміни в судженнях учнів стосовно пояснень причин своїх невдач.
4. виявити різницю в розвитку мотивації досягнення у дівчаток та хлопців.

Об'єкт дослідження: мотивація навчання як актуальна проблема сучасної педагогічної психології.

Предмет дослідження: мотивація досягнення в учбовій діяльності школяра, як фактор, що активізує навчання в цілому.

Гіпотеза дослідження: використання ситуації успіху в учбовій діяльності позитивно впливає на активізацію мотивації досягнення молодшого школяра. У роботі використано наступні **методи дослідження:**

1. Методика «Мотивація успіху і боязнь невдачі», запропонована А.А. Реаном.
2. Методика «Спрямованість на оцінку», запропонована Є.П. Ільїним, Н.А.Курдюковою.

Теоретична значущість роботи полягає у отриманні якісних та кількісних даних щодо ситуації успіху як умови активізації мотивації досягнення у молодших школярів.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання отриманих даних для активізації процесу навчання молодших школярів.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, рекомендацій, списку використаних літературних джерел, додатків та особистий вклад добувача 2 публікації.

Список публікацій здобувана :

1. КРИВЕНЧЕНКО Н.В. Вплив ситуації успіху на мотивацію досягнень у молодшому шкільному віці. Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали II Всеукр. наук.- практ. конф. - Дніпро, 2021,127с. Дніпро: ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»
2. КРИВЕНЧЕНКО Н.В. Психологічні особливості формування самооцінки підлітків. Актуальність проблеми психологічної науки у XXI столітті.: зб. наук, пр., Вип.2.-Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ 2021, 20с.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. МОТИВАЦІЯ ДОСЯГНЕННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ	7
1.1. Мотивація як психологічний феномен	7
1.2. Розвиток особистості як центральна проблема педагогічної психології	10
1.3. Мотивація навчання - актуальна проблема сучасної педагогічної психології	13
1.4. Мотивація досягнення учня як предмет дослідження	16
1.5. Психологічні механізми розвитку мотивації досягнення.....	38
Висновок до першого розділу.....	55
РОЗДІЛ 2. СИТУАЦІЯ УСПІХУ В УЧБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК, УМОВА, ЩО АКТИВІЗУЄ МОТИВАЦІЮ ДОСЯГНЕННЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	56
2.1. Психологічні особливості молодшого шкільного віку	59
2.2. Учбова діяльність - провідна діяльність молодших школярів	61
2.3. Поняття ситуації в психології	63
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СИТУАЦІЇ УСПІХУ НА МОТИВАЦІЮ ДОСЯГНЕННЯ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	71
3.1. Зміст і організація емпіричного дослідження.....	71
3.2. Результати емпіричного дослідження.....	75
3.3. Обговорення результатів.....	89
ВИСНОВКИ	92
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	95
ДОДАТКИ	102

ВСТУП

Проблема успіху в навчанні за останні роки визначилась як одна з найважливіших і перспективних у психолого - педагогічній науці та практиці. Викликано це тим, що людський чинник розглядається найголовнішим резервом соціального розвитку, впливу на особистість. Звідси й нове завдання освіти - створити методично забезпечену систему :аморозвитку особистості, що допоможе дитині самостійно вирішувати життєві проблеми, долати труднощі в навчанні, спілкуванні, берегти здоров'я, цікаво і корисно проводити дозвілля, само реалізуватися. У зв'язку з цим сучасна школа потребує докорінного переосмислення парадигми навчання і виховання, опанування прогресивними технологіями становлення особистості учня як самостійного проектувальника власного життя, створення умов для самореалізації його сутнісних сил у різних видах творчої діяльності і, насамперед, в навчальній діяльності.

В психологічному розумінні мова йдеться про мотивацію досягнення як психологічного ядра розвитку самостійності учня. Досить довгий період часу нашої історичної дійсності прагнення до успіху, до отримання значних результатів, тобто того, що становить мотивацію досягнення розглядалося як така властивість особистості, що не тільки не потребувала розвитку, а навпаки активно винищувалася як “буржуазна” риса характеру, що не мала місця в соціалістичному суспільстві. Але змінилися часи і дуже гостро повстало питання з виховання саме тих рис особистості, що раніше були не задіяні, а сьогодні мають велике практичне значення для розвитку самостійності: ініціативність, прагнення до успіху, енергійність, діловитість.

Сильна мотивація досягнення в учбовій діяльності школяра призводить до високих оцінок, добре налагодженого педагогічного процесу, що призводить в кінцевому значенні до ефективності самого процесу навчання. Це, в свою чергу, призводить до підвищення мотивації навчання в цілому, що мовах великої кількості знань, які треба засвоїти, та обмеженості в часі, їзляє собою актуальну проблему педагогічної психології.

Учбова діяльність, згідно з концепцією Ельконіна Д.Б., - це ведуча пильність на протязі молодшого шкільного віку. Це вік знайомства з чбовою діяльністю, період опанування основних структурних компонентів. Саме в цей час мотиваційна сфера школярів змінюється таким чином, що і: мінуючим стає учбово-пізнавальний мотив. Молодший шкільний вік дуже важливий стосовно зацікавленості школяра навчанням, а це можливо лише за умов, коли дитина переживає радість за досягненні успіхи. Молодший пзгільний вік - найбільш благодатний до розвитку мотивації досягнення.

Цей період дослідниками молодшого шкільного віку вважається сензитивним стосовно розвитку мотивації досягнення. До особливостей психологічних характеристик цього віку відносяться: орієнтація на оцінку як на результат своєї діяльності, мотив досягнення та мотив змагання, як домінуючий серед інших мотивів [5,35].

Мета роботи - дослідити ситуацію успіху як умову активізації мотивації досягнення у молодших школярів.

Завдання дослідження:

1. проаналізувати вплив використання ситуації успіху на розвиток мотивації досягнення молодшого школяра (вирішувалось методом теоретичного аналізу літературних джерел);
2. виявити зміни в мотивації учнів стосовно критерію “прагнення до успіху”- “прагнення до невдачі” внаслідок використання ситуації; спіху(вирішувалось методом теоретичного аналізу літературних джерел);
3. проаналізувати зміни в судженнях учнів стосовно пояснень причин своїх невдач (вирішувалось емпіричних досліджень);
4. виявити різницю в розвитку мотивації досягнення у дівчаток та хлопців (вирішувалось методом теоретичного аналізу літературних джерел).

Об’єктом дослідження виступає мотивація навчання як актуальна проблема сучасної педагогічної психології.

Предметом дослідження виступає мотивація досягнення в учбовій

діяльності школяра, як фактор, що активізує навчання в цілому.

Гіпотеза дослідження: використання ситуації успіху в учбовій діяльності позитивно впливає на активізацію мотивації досягнення молодшого школяра. Для перевірки гіпотези у роботі використано наступні **методи**

дослідження:

1. Методика “Мотивація успіху і боязнь невдачі”, запропонована А.А. Реаном [66, 35-43] і адаптована для вибірки молодших школярів.
2. Методика “Спрямованість на оцінку”, запропонована Е.П. Ільїним, А.Курдюковою [36,45-53].
3. Методика “Спрямованість на придбання знань”, запропонована Е.П. Ільїним, Н.А. Курдюковою [36,53-58]
4. Методика “Визначення причин своїх неуспіхів”, запропонована А.К. Марковою [40,77-82] і адаптована для сприйняття молодшими школярами.
5. Проективна методика “Вивчення мотивації досягнення”, запропонована Р.С. Немовим [42,88-92].

Теоретична значущість роботи полягає у отриманні якісних та кількісних даних щодо ситуації успіху як умови активізації мотивації та досягнення у молодших школярів.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання отриманих даних для активізації процесу навчання молодших школярів.

Структурно робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, рекомендацій, списку використаних літературних джерел, додатків.

Список публікацій здобувана :

1. КРИВЕНЧЕНКО Н.В. Вплив ситуації успіху на мотивацію досягнень у молодшому шкільному віці. Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали II Всеукр. наук.- практ. конф. - Дніпро, 2021,127с. Дніпро: ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»
2. КРИВЕНЧЕНКО Н.В. Психологічні особливості формування самооцінки підлітків. Актуальність проблеми психологічної науки у

XXI столітті: зб. наук, пр., Вип.2.-Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр.
справ 2021, 20с.

ВИСНОВКИ

Загальний аналіз по всіх методиках показує позитивну динаміку експерименту. У молодших школярів при дії ситуацією успіху різко зросли показники потреби на досягнення власних результатів. Потреба прагнення до успіху стала явно домінувати у так званих «середніх» дітей. Різко змінилися показники в поясненні причин власних невдач: більшість дітей стала пояснювати свої невдачі причиною: неолік зусиль.

Дана причина є внутрішньо контрольованою і залишає великий ступінь свободи в досягненні власних результатів. Необхідно також відзначити, що на хід експерименту зробили вплив особистості вчителів і особистості самих учнів, що необхідно враховувати при розробках подальших експериментів. В процесі експерименту з вчителями експериментальних класів підтримувався систематичний зв'язок і надання допомоги при виникненні труднощів в моделюванні ситуації успіху.

Результати статистичного аналізу дозволяють стверджувати, що створення ситуації успіху сприяє активізації молодших школярів щодо досягнення власних результатів. Результати по методиці «Орієнтація на оцінку» статистично достовірні в обох експериментальних групах, хоча в неекспериментальних умовах результати по даній методиці у молодших школярів 9-10 років звичайно знижуються, що в нашому експерименті підтвердилося .

Статистично достовірні результати по методиці “Мотивація успіху і боязнь невдачі” виявлені для першої групи, що підтверджує припущення про позитивний вплив ситуації успіху на прагнення молодших школярів до успіху в даній вибірці. Для другої групи по даній методиці в наявності позитивна динаміка, хоча статистичний зв'язок і недостовірний. Це можна пояснити тим, що ситуації успіху в двох експериментальних класах створювалися двома різними вчителями, а особистість вчителя як зовнішня змінна в даному експерименті лише контролювалася.

По проведених дослідженнях Ільїна Е.П. і Курдюкової Н.А. [2, 55-58] у молодших школярів, як правило, до кінця навчального року знижується орієнтація на знання. Той факт, що в нашому експерименті по методиці «Орієнтація на знання» для першої групи підтвердилося первинне припущення про те, що результати залишаться як мінімум на тому ж рівні, дозволяє стверджувати, що створення ситуації успіху сприяло тому, що до кінця навчального року у школярів зберігається орієнтація на знання. Для другої групи таке припущення не підтвердилося, що знову ж таки може свідчити про важливість особистості вчителя, який моделює ситуацію успіху.

У групах до впливу показники по всіх вищеперелічених методиках знижуються.

Статистично достовірні зміни [66,35-43] виявлені і для методики «Визначення причин своїх неуспіхів». Так % єдиної причини, що піддається контролю з боку учня (а саме, причина: недолік зусиль),- значно зріс в першій групі на 14%, а в другій на 34%. Цікаво відзначити, що по даній методиці в результаті експерименту % внутрішніх причин пояснення своїх неуспіхів (причина: недолік зусиль і причина: недолік здібностей) зріс, і це свідчить про активізацію мотивації навчання загалом і активізацію мотивації досягнення зокрема [26, 47] .

У групі до впливу такі зміни не спостерігаються, що знову ж таки свідчить про позитивну дію ситуації успіху на психологічне пояснення причин своїх неуспіхів у молодших школярів. Зміна власних причин із зовнішніх на внутрішні свідчить про розвиток мотивації до досягнення успіху, оскільки дитина одержує внутрішню свободу для досягнення власних результатів, а значить можливість досягнення поставлених цілей. Цей момент дуже важливий, оскільки саме в даному віці починає активно формуватися цілепокладання [27,87].

По проєктивній методиці, для обробки результатів по якій був застосований метод якісного опису, були одержані наступні дані. Абсолютна більшість дітей показала ступінь домінування потреби в досягненні успіхів

над потребою уникнення невдач, що узгоджується з даними дослідників молодшого шкільного віку. [55,56] Проте тестування на початку експерименту виявило дітей, у яких переважає потреба уникнення невдач в обох експериментальних вибірках: для першої групи це №№ 1; 16; 21; для другої- №18. Цікаво, що опитувальник на виявлення аналогічних потреб (методика «Мотивація успіху і уникнення невдач») не показав переважання потреби уникнення невдач у цих дітей, опитувальник показав невиражену орієнтацію в потребах. Така розбіжність в результатах підтверджує те, що будь-яка проєктивна методика завжди точніше визначає ті або інші особливості особи. Ці діти по характеристиці вчителів відрізнялися обережністю, сором'язливістю, вони зайвий раз не проявляли ініціативи. Після експериментальної дії результати проєктивної методики показали позитивні зміни, у даних дітей потреба в досягненні успіхів стала домінувати над потребою уникнення невдач. По характеристиці вчителів діти стали більш упевненими у відповідях, більш ініціативними.

По методиці «Мотивація до успіху і уникнення невдач» характерні наступні спостереження. Діти, у яких спостерігалось невиражене прагнення до успіху на початку року, після закінчення експерименту знайшли значні зміни у бік явно вираженого прагнення до успіху. Діти, у яких на початку року були високі показники, після закінчення експерименту значних змін не виявили.